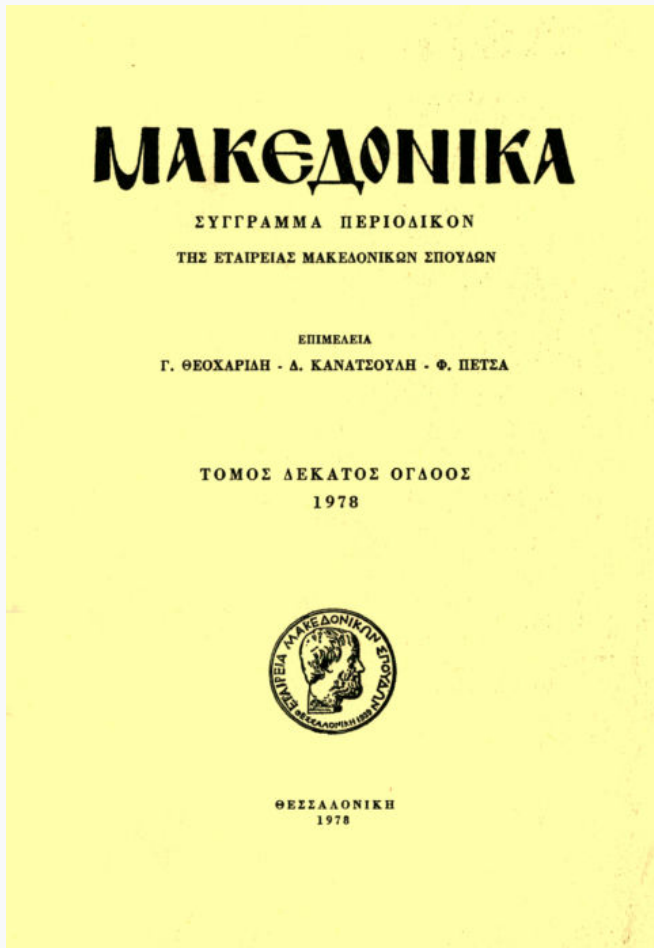

Μακεδονικά

Τόμ. 18, Αρ. 1 (1978)

Κώδιξ Μητροπόλεως Σισανίου και Σιατίστης, ιζ'-ιθ' αι. υπό Νικολάου Ι. Πανταζοπούλου-συνεργασία Δεσποίνης Τσούρκα-Παπαστάθη

Νικ. Κ. Τσιτσιμέλης

doi: [10.12681/makedonika.510](https://doi.org/10.12681/makedonika.510)

Copyright © 2014, Νικ. Κ. Τσιτσιμέλης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Τσιτσιμέλης Ν. Κ. (1978). Κώδιξ Μητροπόλεως Σισανίου και Σιατίστης, ιζ'-ιθ' αι. υπό Νικολάου Ι. Πανταζοπούλου-συνεργασία Δεσποίνης Τσούρκα-Παπαστάθη. *Μακεδονικά*, 18(1), 332-334. <https://doi.org/10.12681/makedonika.510>

Nina V. Sinicina, Maksim Grek v Rossii (=Μάξιμος ό Γραικός στη Ρωσία), Μόσχα, Nauka, 1977, σελ. 332.

Τό έργο Μαξίμου του Γραικού, ή έποχή του και ή φιλολογική κληρονομία του παρ' όλες τίς μονογραφίες τόσο στη Ρωσία όπου έζησε και έδρασε, όσο στην Έλλάδα όπου γεννήθηκε και την Ίταλία όπου μορφώθηκε, παραμένει άνεξάντλητο.

Η μελέτη της Ν. V. Sinicina είναι κυρίως παλαιογραφικού χαρακτήρος. Πριν από λίγα χρόνια μέ τό θαυμάσιο άρθρο της: Rukopisnaja tradicija sobranij socinenij Maksima Greka. K postanovke vorpsoa (= 'Η χειρόγραφη παράδοση στις συλλογές των έργων Μαξίμου του Γραικού. Συμβολή στην τοποθέτηση του προβλήματος), Trudy Otdela Drevnerusskoj Literatury 26 (1971) 259-263, μάς έδωσε τίς βασικές κατευθύνσεις της σημερινής της εργασίας. Στο πρώτο κεφάλαιο (σσ. 11-60), της μελέτης αυτής, ή συγγρ. ασχολείται μέ τά παλαιογραφικά προβλήματα του έργου Μαξίμου του Γραικού, στό δεύτερο (σσ. 61-145) και στό τρίτο (σσ. 146-220) μέ τά βιογραφικά της παραμονής του στη Ρωσία (1518-1555/6). 'Η άξία όμως της μελέτης της Ν. V. Sinicina έγκειται κυρίως στό Παράρτημα όπου (σσ. 221-279) παρουσιάζονται και αναλύονται για πρώτη φορά τά περιεχόμενα 10 άρθρων με μονάδων μέ έργα Μαξίμου του Γραικού.

Τό νέο έργο της Ν. V. Sinicina συμπληρώνει άναμφισβήτητα τίς άτέλειες του έργου του Α. I. Ivanov [Literaturnoe nasledie Maksima Greka. Harakteristika, atribucii, bibliografija (= 'Η φιλολογική κληρονομία Μαξίμου του Γραικού. Περιγραφή, κατηγορίες, βιβλιογραφία), Λένινγκραντ, Institut Russkoj Literatury, 1969, σσ. 248+2 εικ. έκτός κειμένου. Πρβλ. και βιβλιοκρισία Κ. Κ. Παπουλίδη, Μακεδονικά 12 (1972) 536-538] και μάς δίνει, για πρώτη φορά, μιá συστηματική παλαιογραφική μελέτη στη φιλολογική κληρονομία του σοφού άγιορείτη μοναχού του 16 αϊ.

Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Κ. ΠΑΠΟΥΛΙΔΗΣ

Κώδιξ Μητροπόλεως Σισανίου και Σιατίστης, ιζ'-ιθ' αϊ., υπό Νικολάου I. Πανταζοπούλου-συνεργασία Δεσποίνης Τσουρκα-Παπαστάθη, τευχος α', Θεσσαλονίκη 1974, 8ο, σελ. κθ'+208.

Ό άκάματος έρευνητής της ιστορίας του Δικαίου καθηγητής Νικόλαος I. Πανταζόπουλος εγκαινιάζει μέ την έκδοση όλόκληρου του κώδικα αυτού, που μάς είναι γνωστός και ως κώδικας Ζωσιμά, τη νέα σειρά έκδοσης πηγών του Δικαίου μας, τά «Δικαιικά Μεταβυζαντινά Μνημεία». Στη σειρά αυτή, όπως μαθαίνουμε άπ' τόν πρόλογο, θά έκδοθούν κώδικες μέ δικαιοπρακτικά έγγραφα άπ' τίς περιοχές του βόρειου και άπόδημου Έλληνισμού των χρόνων της τουρκοκρατίας.

Στόν πρόλογο (σσ. θ'-ιε') ό καθηγητής Πανταζόπουλος έπισημαίνει την άνάγκη να έκδοθούν όλόκληροι και όχι μεμονωμένοι τέτοιοι κώδικες, για να μπορέσει ό έρευνητής να άποκομίσει μιá όσο τό δυνατό πληρέστερη εικόνα των πολιτιστικών συνθηκών που επικρατούν στό συγκεκριμένο τόπο και χρόνο. Τονίζει επίσης τη μεγάλη έθνική σημασία τους, γιατί μέσα σ' αυτούς φαίνεται ό δραματικός άγώνας του έλληνικού λαϊκού δικαίου, που είναι εκδήλωση του άντιπροσωπευτικού συστήματος της κοινοτικής και συντεχνιακής οργάνωσης του ύποδοϋλου Έλληνισμού, ενάντια στα ξένα δίκαια που του επιβλήθηκαν, τό λεγόμενο έπίσημο βυζαντινάκ, που συνεχίζει την παράδοση του Imperium Romanum, και τό όθωμανικό.

νακας γραφών (σ. 168), τὰ Εὐρετήρια: τόπων-τοπωνυμίων (σσ. 171-173), ὀνομάτων κληρικῶν (σσ. 175-176), οἰκογενειακῶν ὀνομάτων (σσ. 176-179) καὶ πραγμάτων (σσ. 181-197), τὸ Γλωσσάριο (σσ. 196-206), ὁ Πίνακας πανομοιότητων (σσ. 207-208) καὶ τὰ παροράματα (σ. 208).

Οἱ παρατηρήσεις πού ἔχουμε νὰ κάνουμε δὲν εἶναι σημαντικές καὶ δὲ μειώνουν καθόλου τὴ σημασία τῆς προσφορᾶς τοῦ ἐκδότη. Πρέπει ἴσως νὰ ἐπιμεινουμε ἰδιαίτερα σὲ ὀρισμένες παρεμβολές τοῦ ἐκδότη σὲ μερικές γραφές τοῦ κώδικα: Νομίζουμε πὼς δὲ χρειάζονται, γιατί καὶ χωρὶς αὐτὲς τὸ νόημα τοῦ κειμένου εἶναι εὐληπτο καὶ ἐξάλλου εἶναι φανερό πὼς οἱ γραφεῖς τοῦ κειμένου δὲν ἔχουν πάντοτε σαφεῖς καὶ συγκροτημένες γραμματικές γνώσεις.

Στὴν πράξη 44, στ. 58 διαβάζουμε: *ὄγκ(α)ρίαν*. Δὲ χρειάζεται ἡ προσθήκη τοῦ *α'* ὁ τύπος *ὄγκρια* οὔτε ἀγνωστος οὔτε σπάνιος εἶναι σὲ βυζαντινὰ καὶ μεταγενέστερα κείμενα (βλ. G. Moravcsik, *Byzantinoturcica*, II, Berlin 1958, 233-224). Σὲ ὀρισμένες ἐγγραφές παρατηρεῖται σύγχυση γενῶν καὶ πτώσεων στὴ χρήση τῆς μετοχῆς: *ἐλθὼν οἱ κληρονόμοι* (16. 1-2), *παρασταθεὶς ἡ γυνή* (53. 3, 57. 3), *οἱ παρὼν παῖδες* (53. 4), *παρὼν ὄντες καὶ διὸ μάρτυρες* (53. 6), *μὲ τὸν θανὼν μαυροῦδῆ* (64. 6-7). Ὁ ἐκδότης, πάντοτε μὲ τὰ ἀντίστοιχα σημεῖα, ἀποκαθιστᾷ τὸν ὀρθὸ τύπο. Ἄσκολα, γιατί πέρα ἀπὸ τὸ ἐνδεχόμενο γιὰ ὀρισμένες ἀπ' αὐτὲς τίς περιπτώσεις νὰ εἶχε ὁ γραφεὺς ὑπόψη τοῦ συγκεκριμένου πρότυπο προοιμίου στὴ σύνταξη τῶν ἐγγράφων, εἶναι φανερό πὼς ἡ κλίση καὶ ἡ κατὰ γένη διάκριση τῶν μετοχῶν τοῦ εἶναι ξένη καὶ ἔτσι ἡ μετοχὴ λειτουργεῖ σάν ἐπίρρημα, ὅπως λειτουργεῖ καὶ σὲ ἄλλες πράξεις (39. 4, 49. 3-5, 50. 4), ὅπου ὁ ἐκδότης, πολὺ σωστά, δὲν ἐπεμβαίνει. Ἄλλωστε, αὐτὴ ἡ σύγχυση στὴ χρήση τῆς μετοχῆς δὲν εἶναι ἀγνωστη σὲ λαϊκὰ κείμενα. Περιττὸς εἶναι ἐπίσης οἱ προσθήκες ἐπωνυμῶν: *τοῦ ποτὲ γούση ντάκα* (31. 5), *τοῦ μακαρίτου ἰωάννου κότζη* (25. 10), ἀντωνυμιῶν (11. 2, 62. 6), ἄρθρων (34. 3) καὶ λέξεων πού συχνὰ ἐπαναλαμβάνονται στὸ ἴδιο κείμενο (25. 10), ὅταν ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα δὲν προκύπτει ἐνδεχόμενη παρανόηση ἢ σύγχυση. Δὲ χρειάζεται ἐπίσης ἡ προσθήκη τοῦ ρ. *ἐμαρτόρησαν* στὴν πράξη 6, στ. 9: φαίνεται καθαρά ἀπ' τὴν ἀσύνδετη καὶ ἐλλειπτικὴ δομὴ τοῦ κειμένου. Ἄσκοπες εἶναι ἐπίσης οἱ συμπληρώσεις: *βα(γ)ενοκάροντο* (47. 7), *σερμα(γ)ῆν* (62. 5,9,14,20): γνωστὴ εἶναι ἡ ἀποβολὴ τοῦ γ ἀνάμεσα σὲ δύο φωνήεντα, ὅπως ἐπίσης καὶ οἱ προσθήκες τελικῶν: *ν* (13. 4, 38. 21) καὶ *ς* (23. 38-39) ἢ διορθώσεις ὅπως *πρ(ο)ικιά της* (17. 19). Τέλος, δὲ χρειάζεται ἡ προσθήκη τοῦ τελικοῦ *ς* στὴν πράξη 96, στ. 23: *ἰακομῆς παναγιώτι(ς)πάικο*, γιατί τὸ *παναγιώτι* εἶναι πατρώνυμο (βλ. τὸ στ. 1 τῆς ἴδιας πράξης).

Ὁ καθηγητὴς Νικόλαος Παναζόπουλος καὶ ἡ ἄξια συνεργάτριά του κυρία Δέσποινα Τσοῦρκα-Παπαστάθη ἐργάστηκαν μὲ εὐσυνειδησία, μέθοδο ἀσθηρὴ καὶ κόπο πολὺ γιὰ νὰ μᾶς παρουσιάσουν τὴν ὑποδειγματικὴ αὐτὴ ἐκδοσὴ τοῦ κώδικα. Περιμένουμε τὴ δημοσίευσή καὶ τοῦ δευτέρου τεύχους μὲ τὴν ἀνάλυση καὶ ἀξιολόγησή τοῦ περιεχομένου τοῦ κώδικα. Εὐχόμεστε σύντομα καὶ ἡ ἐκδοσὴ τῶν ἄλλων κωδίκων αὐτῆς τῆς σειρᾶς νὰ προχωρήσει. Θὰ εἶναι μιά προσφορὰ ἀνεκτίμητη στὴν ἐρευνα καὶ καταξίωση τῆς ἐθνικῆς μας πολιτιστικῆς παράδοσης.